

“Azərbaycan Respublikasında peyk vasitəsilə Yerin məsafədən müşahidəsi xidmətlərinin inkişafına dair 2019-2022-ci illər üçün Dövlət Proqramı”nda Energetika Nazirliyinin icraçı olduğu tədbirlərin 2020-ci il ərzində icra vəziyyəti barədə

MƏLUMAT

Sıra №-si	Tədbirin adı	İcra müddəti	İcra vəziyyəti
1	2	3	4
1. Peyk müşahidəsi xidmətlərindən hasilat sənayesində aktiv istifadə edilməsi			
1.4.1.	Təbii ehtiyatların, faydalı qazıntıların hasilatı sahəsində dəyişikliklərin, o cümlədən neqativ təbii proseslərin (karst, yer səthinin çökməsi, subasmalar, bataqlıqlaşma) dinamikasının öyrənilməsində peyk təsvirlərindən istifadə edilməsi	2019–2022	SOCAR-da “Azərkosmos” ASC-nin əməkdaşları ilə keçirilən görüşdə SOCAR-ın neft-qaz hasilatı və emalı sahəsində həyata keçirdiyi layihələrlə yanaşı istehsalat dövrü peyk təsvirlərinə zərurət yarandığı təqdirdə “Azərkosmos” ASC-yə müraciət edərək Dövlət Proqramı çərçivəsində həmin məhsulların əldə edilməsi qərarlaşdırılmışdır. Belə ki, “Azərkosmos” ASC tərəfindən qeyd olunan Dövlət Proqramı çərçivəsində dövlət büdcəsi hesabına əldə olunan materialların SOCAR-ın fəaliyyət sahəsini əhatə etdiyi təqdirdə onların SOCAR-a verilməsi razılaşdırılmışdır.
1.4.5.	Neft-qaz boru kəmərlərinin CİS-də qeydə alınmasında və məlumat bazasının yaradılmasında peyk təsvirlərindən istifadə edilməsi	2019–2022	“Azərkosmos” ASC-nin əldə etdiyi materialların əsasında Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda mövcud neft və qaz ehtiyatlarından səmərəli istifadə edilməsi üçün Neft Daşlarını əhatə etdiyi (təqribən 2000 kv.km) ərazinin daxilində “Azərsky” peykindən alınmış şəkillərdən və “Radarsat-2” radiolokasiya peyk sisteminin VV diapazonlu

			görüntülərindən istifadə edərək SOCAR-da pilot layihənin həyata keçirilməsi və qarşılıqlı əməkdaşlıq şəraitində monitorinqin aparılması razılaşdırılmışdır.
1.9.5.	Alternativ və bərpa olunan enerji mənbələri üzrə informasiya bazasının yaradılmasında peyk təsvirlərindən istifadə edilməsi	2019–2022	Bərpa olunan enerji mənbələri üzrə informasiya bazasının yaradılmasında peyk təsvirlərindən istifadə edilir. Nazirlər Kabinetinin tapşırığı ilə yaradılan bərpa olunan enerji mənbələri obyektləri xəritəsində mütemadi olaraq edilən dəyişikliklərdə peyk təsvirləri təhlil olunduqdan sonra yeni markerlər yaradılır və ya bəziləri dəyişdirilir.
2. Peyk müşahidəsi xidmətlərindən digər sahələrdə aktiv istifadə edilməsi			
1.10.1.	Peyk təsvirləri əsasında alternativ enerji mənbələri üzrə potensialın müəyyənləşdirilməsi, eləcə də külək elektrik parkları və günəş elektrik stansiyalarının layihələndirilməsi	2019–2022	<p>Peyk təsvirləri əsasında seçilmiş ərazilərdə Səudiyyə Ərəbistanının Acwa Power şirkəti ilə 240 MVt gücündə külək parkının və Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Masdar şirkəti ilə 200 MVt gücündə günəş elektrik stansiyasının quraşdırılmasına dair müqavilə bağlanmışdır. Hazırda həmin ərazilərdə ölçmə-müşahidə və yer-tədqiqat işləri aparılır, ətraf mühitə təsir qiymətləndirilir.</p> <p>Digər seçilmiş ərazilərdə külək və günəş elektrik stansiyalarının tikilməsi üçün hərəclərə hazırlıq həyata keçirilir. 2020-ci ildə 15 rayonun ərazisi Günəş Elektrik Stansiyalarının (GES)</p>

		<p>yerləşdirilməsi imkanlarının müəyyən edilməsi üçün peyk təsvirləri əsasında araşdırılmışdır. 9 rayonun ərazisində - Tovuz, Ağstafa, Samux, Goranboy, Şəki, İsmayilli, Şamaxı, Xızı, Qusar rayonlarının ərazilərində GES-lərin tikilməsi üçün mümkün ərazilər müəyyən edilmişdir. Ərizələrin sahəsi, koordinatları, cənub doğru meyli, yollara və infraqurstruktura yaxınlığı təyin edilmişdir. Həmin ərazilər koordinatlar əsasında topoqrafik əsaslı xəritələrə köçürülmüş və əlaqədar təşkilatlara rəy bildirilməsi üçün təqdim edilmişdir. Bununla əlaqədar olaraq müvafiq komissiya da yaradılmışdır.</p> <p>2020-ci ildə Böyük Qafqazın cənub yamaclarında və Kiçik Qafqazda 2 çayın üzərində peyk təsvirləri əsasında Kiçik Su Elektrik Stansiyasının tikintisi imkanlarının müəyyənləşdirilməsi üçün tədqiqatlar aparılmışdır. Çayın yatağı boyu çayın meyl profili çıxarılmış, maksimal düşmə yerləri və onun qiyməti müəyyən edilmişdir. Bu və digər hidroliji müşahidə məlumatları əsasında çayın enerji potensialı müəyyən edilmiş, seçilə biləcək turbinlərin gücü haqqında rəy bildirilmişdir.</p> <p>2020-ci ilin oktyabr-noyabr aylarında peyk təsvirləri və enerji potensialı xəritələri əsasında işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpa olunan enerji potensialı qiymətləndirilmişdir. 6 rayonda – Fizuli, Cəbrayıl, Zəngilan, Qubadlı, Laçın, Kəlbəcər rayonlarında GES-lərin tikintisi üçün perspektiv 7 ərazi müəyyən edilmiş, onların sahəsi, koordinatları və digər parametrləri təyin edilmişdir.</p>
--	--	---

			<p>Eyni zamanda Laçın və Kəlbəcər rayonlarının sərhəd zonalarında külək potensialı olan ərazilər öyrənilmişdir.</p> <p>Müəyyən olunmuşdur ki, kiçik su elektrik stansiyalarının böyük əksəriyyəti Laçın və Kəlbəcər rayonlarının ərazisindən keçən Tərtərçay və Həkəri çaylarının üzərində yerləşirlər.</p> <p>İşğaldan azad olunmuş Qarabağ və ətraf rayonlarda mövcud olan kiçik su elektrik stansiyalarının gələcəkdə paylayıcı elektrik şəbəkələri ilə əlaqələndirilməsi üçün yerləşmə nöqtələrinin təyini məqsədilə peyk təsvirlərindən istifadə olunub. Ümumilikdə gücü 100 MVt-a yaxın 25 kiçik su elektrik stansiyalarının yerləşmə sahələri təyin olunub.</p>
1.10.2.	<p>Azərbaycanın külək və günəş atlaslarının yaradılmasında, külək və günəş enerjisi istehsalının proqnozlaşdırılmasında peyk təsvirlərindən istifadə edilməsi</p>	2019–2022	<p>Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 2020-ci il 22 may tarixli iclasının 5 nömrəli Protokolu ilə təsdiq edilmiş "Bərpa olunan enerji sahəsinə əlavə investisiyaların cəlb edilməsi üzrə tədbirlər" in 3-cü bəndinin icrasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikası Energetika Nazirliyinin 2020-ci il 1 oktyabr tarixli F-110 nömrəli əmri ilə aidiyyəti qurumların nümayəndələri də daxil olmaqla işçi qrupu yaradılmışdır.</p> <p>Bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə potensialı mövcud olan yeni torpaq ərazilərinin və su sahələrinin müəyyənləşdirilməsi üzrə yaradılmış işçi qrupuna mövcud informasiya resurslarından</p>

			<p>istifadə etməklə müvafiq potensialı olan yeni torpaq ərazilərinin və su sahələrinin bir ay müddətinə kameral qaydada müəyyən edilməsi, daha sonra növbəti bir ay müddətinə həmin sahələrdən elektrik enerjisinin istehsalı üçün istifadəsinin mümkünlüyünün öyrənilməsi məqsədi ilə müvafiq yerli icra hakimiyyəti orqanlarının nümayəndələrinin iştirakı təmin olunmaqla sahə səfərlərinin təşkili tapşırılmışdır.</p> <p>Eyni zamanda işçi qrupuna tapşırılmışdır ki, müəyyən edilmiş yeni sahələrin elektrik enerjisinin istehsalı üçün istifadəsi, onların hüquqi vəziyyəti, şəbəkəyə qoşulma imkanları, ərazi planlaşdırma sənədlərinin tələbləri, ekoloji və sosial təsirlərin nəzərə alınması baxımından prioritetləşdirilməsi həyata keçirilsin. Cari ilin 7 oktyabr tarixində işçi qrupun video-konfrans formatında ilk iclası keçirilmiş, iş qrafikinə hazırlanaraq təsdiq edilməsi, günəş enerjisi potensialına malik olan ərazilər haqqında məlumatların ən qısa zamanda işçi qrup üzvləri tərəfindən təmsil etdikləri qurumun fəaliyyət dairəsi nəzərə alınaraq, təhlil edilməsi, prioritetləşdirilməsi və bu barədə yekun rəyin təqdim edilməsi qərara alınmışdır. Külək və günəş enerji potensialı xəritələri əlçatan müvafiq peyk məlumatları ilə tutuşdurularaq dəqiqləşdirilir.</p>
1.10.3	Elektrik enerjisi obyektlərinin inventarlaşdırılmasında və monitorinqində peyk təsvirlərindən istifadə edilməsi	2019–2022	<p>“Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə İran İslam Respublikası Hökuməti arasında Araz çayı üzərində “Xudafərin” və “Qız Qalası” hidroqovşaqlarının və su elektrik stansiyalarının tikintisinin davam etdirilməsi, istismarı, energetika və su ehtiyatlarından istifadə sahəsində əməkdaşlıq haqqında” Saziş əsasında Birgə</p>

			<p>Texniki Komissiyaya həvalə edilmiş tapşırıqların icrası çərçivəsində 2019-cu ildən başlayaraq "Azərkosmos" ASC ilə nazirlik arasında əməkdaşlıq davam etdirilir. Belə ki, tikintisi tamamlanmaq üzrə olan "Xudafərin" bəndinin tikintisi zamanı su anbarının ərazisinə düşən infrastruktur obyektlərinin ərazidən çıxarılması üzrə məlumatlardan istifadə edilməkdədir. Bəndin tikildiyi ərazinin uzun illərdir ki, işğal altında olması səbəbindən görülmüş işlərə nəzarət etmək mümkün olmamışdır.</p> <p>Əlavə olaraq bildiririk ki, elektrik enerjisi obyektlərinin inventarlaşdırılması prosesi tədbirin digər icraçıları olan "Azərenerji" ASC və "Azərişiq" ASC tərəfindən icra edilməlidir.</p> <p>"Azərenerji"nin daxili resursları və peyk təsvirlərindən istifadə etməklə enerji obyektlərinin(ES, SES, Y/S-lar) elektron xəritəsi hazırlanmış və CİS sistemine daxil edilmişdir.</p> <p>Peyk müşahidəsi xidmətlərindən yararlanmaqla "Azərişiq" ASC-yə məxsus infrastruktur elementlərinin coğrafi məlumat bazasının yaradılması, elektrik enerjisi obyektlərinin inventarlaşdırılması və monitorinqinin həyata keçirilməsi işlərinə başlanılmışdır. Hazırda "Azərişiq" ASC-nin elektron xəritə bazası peyk təsvirlərini özündə birləşdirən ArcMap proqramı üzərində qurulmuşdur. "ASAN xidmət" və "ASAN kommunal" mərkəzlərinə vətəndaş müraciətləri zamanı qoşulma mənbəyi, vətəndaşın sənədinin koordinatla coğrafi mövqeyi və digər məlumatların əldə edilməsində peyk təsvirlərindən istifadə edilir.</p>
--	--	--	---

3. Dövlət orqanlarının (qurumlarının) və elmi tədqiqatla məşğul olan qurumların peyk müşahidəsi xidmətləri üzrə maddi texniki təminat səviyyəsinin yaxşılaşdırılması və modernləşdirilməsi

6.1.	Dövlət orqanlarında (qurumlarında) və elmi tədqiqatla məşğul olan qurumlarda peyk təsvirlərindən istifadə ilə bağlı ehtiyacların müəyyən edilməsi	2019–2020	İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə torpaqdan istifadənin strukturunu öyrənmək üçün son dövrün, son günlərin emal olunmuş peyk təsvirlərinin sistem çərçivəsində istifadəsinə ehtiyac yaranmışdır. Digər ərazilərdə peyk təsvirləri və mövcud GIS məlumatlar bazasının sintezi əsasında torpağın yüklülüyünün müəyyən edilməsi imkanları maraqlıdır. Hazırda daha yeni, dəyişiklikləri özündə əks etdirən peyk təsvirlərindən istifadə zərurətə çevrildiyindən 3D təsvirlərdən istifadə edilməsi yönündə danışıqlar aparılır.
6.2.	Müəyyən edilmiş ehtiyaclar üzrə maddi-texniki təminat səviyyəsinin artırılması (lazımi kompüter və şəbəkə avadanlığının, proqram təminatının, ixtisaslaşmış və köməkçi texniki avadanlığın alınması)	2019–2020	2020-ci ilin sentyabrında aparılmış struktur dəyişikliyinə sonra Energetika Nazirliyinin yanında Bərpa Olunan Eneji Mənbələri Dövlət Agentliyinin informasiya texnologiyaları sisteminin, serverlərin Energetika Nazirliyinin strukturuna inteqrasiyası məsələləri həll edilir, avadanlıq və proqram təminatına olan tələbat öyrənilir. Müəyyən edilmiş ehtiyaclar üzrə lazımi kompüter və şəbəkə avadanlığı, proqram təminatı bugünkü ehtiyacları ödəyəcək səviyyədə mövcuddur. Yaxın gələcəkdə təminat səviyyəsinin artırılması nəzərdə tutulmuşdur.
4. Peyk müşahidəsi xidmətləri üzrə ixtisasartırma kursları			
7.2.1.	Zərurət olduqda, ixtisaslaşmış GIS proqram təminatı üzrə təlimlərin təşkili	2019–2022	Müstəqil təlimlər çərçivəsində peyk təsvirlərindən koodinatlara topoqrafik xəritələrə və GIS

			xəritələrinə transferi mənimsənilmiş, peyk təsvirlərindəki sahələrin internet xəritələrinə köçürülməsi, peyk təsvir xəritələrinə obyektlərin yerləşdirilməsi və s. üsullar praktikadan keçirilmişdir. CİS proqramından əsasən "Azərişiq" ASC-də istifadə olunur. Hazırda istifadənin genişləndirilməsi yönündə ASC-də təlimlər aparılır. Regional İdarələrdə artıq CİS proqramından istifadə edilməsinə başlanılmışdır.
7.2.2.	Tematik təlimlərin keçirilməsi	2019–2022	Peyk təsvirlərinin GIS ilə uyğunlaşdırılması üzrə tematik təlimlərin davam etdirilməsi planlaşdırılır.